

mindig az így várható helyen t. i. a fognak belső oldalán észlelhetők.¹⁾
A közölt leletek érdekességére és fontosságára való tekintettel a barlang teljes kiásatását ajánlom.²⁾

Budapest, 1912. december 1.

A barlangok elnevezéséről.

Irta: KADIĆ OTTOKÁR dr.³⁾

Mindazok, akiknek alkalmuk volt valamely hazai barlangvidéket barlangtani szempontból bejárni és a barlangok neve iránt érdeklődtek, meggyőződhetnek, hogy vannak barlangok, amelyeket a nép eredeti név alatt ismer, de vannak olyan barlangok is, amelyeknek nevük nincs.

Ha a barlangok népies elnevezését közelebbről kutatjuk, azt fogjuk találni, hogy a legtöbb barlangnak a nép száján csak típusneve van. Így például barlang alatt a nép rendszerint nagyobb üreget ért, míg a kisebb üregeket egyszerűen lyuknak nevez. Kisnyílású, szűk, alacsony, folyószerű üreget rókalyuknak, aknaszerű, függőleg terjedő üreget pedig ördöglyuknak vagy zombolynak nevez a nép. A barlangneveknek ilyen általános értelemben való használata hozza magával, hogy ugyanazon barlangvidéken többféle barlang, lyuk, rókalyuk, ördöglyuk és egyéb típusú barlang létezik. Van azonban számos olyan barlang is, amelyet a nép típusnéven kívül tulajdonnéven is megnevez. Így például a Szeleta-tető alatti barlangot Hámor lakosai Szeleta-barlangnak nevezik. A nép azonban a típusnevek használatánál nem mindig következetes, s leggyakrabban mindennemű üreget egyszerűen lyuknak nevez.

Ha most szemügyre vesszük a hazai barlangtani irodalomban szokássá vált elnevezési eljárást, azt fogjuk tapasztalni, hogy sok barlangkutató nem eléggé pontosan használja a népies barlangneveket. Vannak kutatók, akik mit sem törődve a népies nevekkel, a barlangokat a legfurcsább elvek szerint keresztelik el. Igen gyakori az az eset, hogy barlangokat személyek után neveznek el, sőt nem ritkán olyan esettel is találkozunk, hogy a kutató saját nevét örökíti meg a barlanggal. Az ilyen nemű névadást bírálgatva HERMAN OTTÓ nemrég ebben a tárgyban hoz-

¹⁾ E sorok megírása közben kezembe került egy fiatal barna medve koponyája, amely minden kétséget kizáróan bizonyítja, hogy az említett jelenségek tisztán természetes képződmények.

²⁾ Az 1913. év folyamán a barlang legnagyobb részét felásattam, úgy hogy a 159. oldal között alaprajz már a jelenlegi állapotot tünteti fel.

³⁾ Előadta a Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Bizottságának 1912. év december 20.-án tartott ülésén.

zam intézet soraiban következőképen nyilatkozik: „Én azt a felkapott barlangkeresztelést, úgy ahogyan sokan gyakorolják tudományos szempontból helytelennek tartom. Az ilyen földirati objektumoknál, mint amilyenek a barlangok, a földolog, hogy mások is biztosan megtalálhassák, itt pedig szükséges 1. hogy a fekvés csillagászatiilag határozottassék meg; 2. hogy *népies* neve állapítottassék meg; ha nincs, *akkor* adassék név; 3. adassék egy tömör diagnózis; 4. ne alkalmaztassék élők neve, mert ez pajtáskodásra vezet. Csak elért igen nagy eredmények okolhatják meg a neveknek tudományszakokba, különösen a földrajzba való bevezetését és csak akkor, ha népszáján élő elnevezés nincsen, mert ha van, akkor ez történeti szempontok alá tartozik és meghagyandó, hogy mindenkorra biztos kalauz lehessen.“ Kívánatos lenne, ha az itt közölt elveket minden barlangkutató megszívné és barlangelnevezéseinél azok értelmében cselekedne.

Mint már említettem számos barlangnak nincs neve, vagy ha van, az a legtöbb esetben típusnév, ennél fogva ugyanazon barlangvidéken gyakran ismétlődik és az irodalomban zavart okozhat. Ilyen esetben a kutatónak jogában áll, sőt kötelessége is, hogy a névtelen barlangnak alkalmas nevet adjon, vagy a nép által adott meg nem felelő nevet helyes elnevezéssel pótolja. Most már az a kérdés, hogyan nevezzük el a barlangokat?

Nézetem szerint a barlangok a földrajzi fogalmak közé tartoznak s ennél fogva névadásuknál ugyanazon szabályok és szokások érvényesek mint a többi földrajzi neveknél szokott lenni. Ha a népies és irodalmi helyes barlangneveket közelebről kutatjuk, azt fogjuk tapasztalni, hogy a barlangok neve a legtöbb esetben, éppen úgy mint a többi földrajzi fogalom, két szóból áll (Baradla-barlang). Az egyik szó tágabb fogalom és a barlang típusát jelzi, a másik szó pedig szűkebb fogalom és az illető barlang tulajdonnevét jelzi. Láttuk, hogy a nép inkább a típusnevet használja és a barlangok elnevezésénél a fennebb ismertetett értelemben alkalmazza. Amikor azután valamely barlangot közelebb meg akar nevezni, akkor a típusnév elé azon földrajzi pontnak a nevét teszi, amely ponton az illető üreg tényleg van. Nézetem szerint ez a nép által alkalmazott elnevezési elv a legeredetibb és leghelyesebb.

Most már az a kérdés, milyen típusu üregekre alkalmazzuk az említett típusneveket? vagy milyenek azok a barlangtípusok, amelyekre az említett típusnevek legjobban illenek? Mint már említettem a nép nem mindig következetesen használja azokat, éppen ezért a Barlangkutató Szakosztály feladata lenne, hogy ezeket a barlangtípusokat megállapítsa és azok típusneveit következetesen használja, illetőleg a nép által helytelenül használt típusneveket kijavítsa.

Tapasztalatom szerint a nép és az irodalom a következő jól megkülönböztethető barlangtypust ismeri.

1. *Sziklaodu* vagy *odu*. (Felsloch.) Kisnyílású, csak néhány méter hosszú, szélés és magas üreg. Ez a barlangoknak legkisebb és leggyakoribb alakja. A sziklaodukat nagy számuknál fogva csak akkor vegyük tekintetbe, ha arányai legalább több métert tesznek ki, vagy más szempontból fontosak.

2. *Kőfülke* vagy *fülke* (Felsnische). Nagynyílású üreg, melynek szélessége rendszerint nagyobb a hosszánál, vagy a szélessége olyan nagy mint a hosszúsága. Ilyen üregeket leginkább áthajló sziklafalak alatt találunk s az ősemléknek kedvelt tanyái voltak.

3. *Rókalyuk* vagy *borzlyuk* (Fuchsloch, Dachloch). Kisnyílású, főleg vízszintesen haladó, szűk, alacsony, folyószerű üreg, melyben hasoncsúszva vagy legfőbb erősen hajolva lehet haladni. A nép az ilyen típusú barlangokat valószínűleg azért nevezi így, mert bennük rendszeren a róka meg a borz szokott tanyázni.

4. *Ördöglyuk* vagy *zsomboly*. (Teufelsloch, Abgrund). Kisebb vagy nagyobb nyílású üreg, mely főleg függőlegesen lefelé terjed. Gyakran dolinák fenekén, vagy azok oldalain képződnek. A nép az ilyen típusú barlangokat leggyakrabban ördöglyuknak, egyes vidéken pedig zsombolynak nevezi.

5. *Barlang* (Höhle). Kisebb vagy nagyobb nyílású, terjedelmes, rendszerint több csarnokból, folyósóból, sziklaoduból, kőfülkéből, rókalyukból és ördöglyukból álló nagy üreg. Valamely barlang egyes részeit alakjuk vagy helyrajzi helyzetük szerint nevezhetjük el. (A Szeleta-barlang bejárata, előcsarnoka, mellékfolyósója, főfolyósója és cseppkőürege. — A Balla-barlang I., II., III. vagy keleti, nyugati, északi kőfülkéje. — A Baradla-barlang pitvara, kis csarnoka, nagy csarnoka, rókalyuka, ördöglyuka és így tovább.) A barlangok üregeinek elnevezésénél a barlangkutatónak annyi helyrajzi szempont áll rendelkezésére, hogy teljesen szükségtelen azokat személynevek után elnevezni.

6. *Sziklaüreg* (Höhlung.) Az idáig felsorolt barlangtypusokat egymástól jól meg lehet különböztetni. Vannak azonban olyan üregek, amelyeket alakjuknál fogva egyik típusba sem lehet besorolni. Ide tartoznak a kombinált barlangtypusok is. Ilyen esetben legcélszerűbb lenne az illető barlangot az általános sziklaüreg elnevezéssel ellátni.

A *barlang* és *sziklaüreg* kifejezést akkor is használjuk, amikor a barlangokról általában beszélünk. Így a spelaeológiát is *barlangtan*-nak nevezzük.

A barlangok tulajdonneveinek megállapításánál nézetem szerint a következő eljárást lehetne követni.

A barlangok tulajdonneveit első sorban azon földrajzi pont (hegyoldal, völgyrészlet, magaslat, sziklavonulat, stb.) után állapítjuk meg, amelyen az illető barlang fekszik. Ha ez valamely oknál fogva lehetetlen, akkor az illető barlangot azon község neve után nevezzük el, amelynek határában fekszik. Ha pedig ez is keresztülvihetetlen, akkor nevezzük a barlangot valamely más fogalom vagy személy után. Személyekről csak akkor nevezzünk el barlangot, ha azok a barlangok kutatása körül különösen nagy érdemeket szereztek.

Ha valamely földrajzi pont körül több üreg létezik s mindegyik más típusú, akkor mindegyiket ugyan azzal a tulajdonnévvel láthatjuk el. A kutató például nem juthat zavarba és nem cserélheti el a Puszkaporosi barlangot a Puszkaporosi kőfülkével, vagy az utóbbit a Puszkaporosi ördöglyukkal és rókalyyukkal, ha ilyenek tényleg léteznének, bár mindegyiknek ugyanaz a tulajdonneve van. Ez a példa legjobban mutatja, hogy a típusneveknek következetes használata milyen nagy segítséget nyújt a barlangok elnevezésénél.

Barlangoknál, melyeknek több nevük van, a legalkalmasabbat használjuk, a többit pedig mint synonymákat zárjelbe helyezzük. Ha a barlang tulajdonneve főnév, akkor a típusnévtől vonással választjuk el, ha pedig melléknév ez a vonás elmarad (Remete-barlang, Kiskevélyi barlang). Olyan barlangoknál, amelyek valamely különös anyagot tartalmaznak, ezt a sajátságot az elnevezésben is kifejezéshez juttathatjuk. Ilyen elnevezés a cseppkőbarlang, jégbarlang, csontbarlang, stb. Ajánlatos továbbá a barlang neve elé a birtokló község nevét is tenni (hámori Szeleta-barlang).

Ezek volnának azon elvek, amelyeket barlangkutatásaimnál barlangok és barlangrészek elnevezésénél használni szoktam. Az itt ismertetett barlangtípusokat és típusneveket a magyar nép szájából vettem, ezek olyan közvetlenek, hogy a nép is megérti, az irodalom is felveheti, éppen ezért soraimat a barlangkutatók szives figyelmébe ajánlom s arra kérem, hogy nézeteiket hasonlóképpen folyóiratunkban közöljék.

Budapest, 1912. december 20.

Über die Benennung der Höhlen.

Von Dr. OTTOKAR KADIĆ.¹⁾

Alle, die in die Lage kamen, irgend ein Höhlengebiet Ungarns zu durchstreifen und sich für die Benennung der Höhlen interessierten, konnten die Wahrnehmung machen, daß es Höhlen gibt, die einen im Volke wurzelnden Namen besitzen, im Gegensatz zu anderen, die namenlos sind.

Bei näherer Untersuchung der volkstümlichen Höhlennamen wird man finden, daß die meisten Höhlen beim Volke nur Typennamen besitzen. So versteht das Volk unter dem Namen Höhle gewöhnlich eine größere Höhlung, während es kleinere Höhlungen einfach als Löcher bezeichnet. Korridorförmige, schmale, niedere Höhlungen mit kleiner Mündung heißen beim Volke Fuchslöcher, schachtförmige, in die Tiefe gehende Höhlungen Teufelslöcher. Ein Gebrauch von Höhlenbenennungen in so allgemeinem Sinne bringt es mit sich, daß es in ein und demselben Höhlengebiete mehrere Höhlen, Löcher, Fuchslöcher, Teufelslöcher u. a. gibt. Man findet jedoch auch viel solche Höhlen, die vom Volke nebst dem Typennamen auch mit einem Eigennamen benannt werden. So bezeichnet die Einwohnerschaft von Hámor die unter der Szeleta-Anhöhe befindliche Höhle mit dem Namen Szeletahöhle. Doch ist das Volk in der Anwendung der Typennamen nicht immer konsequent und bezeichnet meist die verschiedensten Höhlungen einfach als Löcher.

Wenn man nun die in der ungarischen speläologischen Literatur eingebürgerte Nomenklatur ins Auge faßt, so wird man finden, daß die volkstümlichen Höhlennamen von vielen Höhlenforschern nicht mit der nötigen Genauigkeit angewendet werden. Es gibt Forscher, die sich um die volkstümlichen Namen nicht im geringsten kümmern, sondern die Höhlen nach den sonderbarsten Prinzipien benennen. Sehr häufig kommt es vor, daß Höhlen nach Personen benannt werden, ja es gab sogar nicht selten Fälle, wo der Forscher sich selbst im Namen einer Höhle verewigte. Über solche Benennungen schrieb mir O. HERMAN kürzlich folgendes: „Ich halte diese Art von Namengebung bei Höhlen, wie sie vielerseits zur Anwendung gelangt, von wissenschaftlichem Standpunkte für unrichtig. Die Hauptsache bei geographischen Objekten, wie es auch die Höhlen sind, ist, daß dieselben von anderen leicht wieder gefunden werden; dazu ist aber nötig: 1. daß die Lage astronomisch

¹⁾ Vorgetragen in der Sitzung der Kommission für Höhlenkunde der Ungarischen Geologischen Gesellschaft am 20. Dezember 1912.

bestimmt werde, 2. daß ihr *volkstümlicher* Name angegeben werde; falls ein solcher nicht vorliegt, kann die Höhle benannt werden: 3. in diesem Fall soll der Name eine kurze Diagnose enthalten, 4. es sollen Namen von Lebenden nicht angewendet werden. Die Einführung von Personennamen in die Wissenschaft, namentlich in die Geographie, kann nur durch sehr große Erfolge begründet werden, und auch dann nur in dem Falle, wenn kein volkstümlicher Name vorliegt; wenn es einen solchen gibt, so gehört dieser unter historische Gesichtspunkte und muß beibehalten werden, damit er für immer als sicherer Wegweiser diene.“ Es wäre erwünscht, wenn die hier aufgeführten Prinzipien jeder Höhlenforscher zu beherzigen, und seine Höhlenbenennungen danach richten würde.

Wie erwähnt, haben viele Höhlen keinen Namen, oder wenn doch, so ist dieser meist ein Typenname, so daß sich derselbe in einem und demselben Höhlengebiet mehrfach wiederholt und Irrtümer verursachen kann. In solchen Fällen hat der Forscher das Recht, ja sogar die Pflicht, der unbenannten Höhle einen Namen zu geben, oder den vom Volke gegebenen nicht entsprechenden Namen mit einer richtigeren Bezeichnung zu vertauschen. Nun ist die Frage, wie sollen die Höhlen benannt werden?

Die Höhlen sind geographische Objekte und dementsprechend sind bei ihrer Benennung dieselben Prinzipien maßgebend, wie bei anderen geographischen Namen. Wenn man die volkstümlichen und literarisch richtigen Höhlenbenennungen genauer betrachtet, so wird sich zeigen, daß dieselben, ebenso wie die übrigen geographischen Begriffe, in den meisten Fällen aus zwei Worten bestehen. Das eine ist ein weiterer Begriff und bezeichnet den Typus der Höhle, das andere ist der Eigenname der Höhle. Wie erwähnt, gebraucht das Volk vornehmlich Typenbezeichnungen. Wenn sodann eine Höhle genauer bezeichnet werden soll, so setzt es den Namen jenes geographischen Punktes vor die Typenbezeichnung, wo sich die Höhle befindet. Meiner Ansicht nach ist dieses vom Volke befolgte Prinzip das richtigste.

Nun fragt es sich, welche jene Höhlentypen sind, für welche die angeführten Typenbezeichnungen am besten passen. Wie bereits erwähnt, geht das Volk bei Anwendung dieser Bezeichnungen nicht immer konsequent vor, und es wäre gerade die Aufgabe unserer Fachsektion, diese Typennamen zu fixieren, sie konsequent zur Anwendung bringen, bezw. die vom Volke unrichtig angewendeten Typenbezeichnungen zu berichtigen.

Meinen Erfahrungen nach kennt das Volk und die Literatur folgende genau fixierten Typen:

1. *Felslöcher*. (Sziklaodu) Dies sind nur wenige Meter lange, breite und hohe Höhlungen mit kleiner Öffnung. Dies ist die häufigste und kleinste Form der Höhlen. Solche Höhlungen sollten — da ihre Zahl so

groß ist — nur dann berücksichtigt werden, wenn ihre Dimensionen zumindest einige Meter betragen oder wenn sich ein besonderes Interesse an sie knüpft.

2. *Felsnischen*. (Kőfülke) Höhlungen mit weiter Mündung, deren Breite ihre Länge meist übertrifft, oder die zumindest gleich breit und lang sind. Solche Höhlungen finden sich meist unter überhängenden Felswänden und wurden vom Urmenschen mit Vorliebe als Wohnstätten benützt.

3. *Fuchslöcher oder Dachslöcher* (Rókalyuk v. Borzlyuk). Dies sind enge, niedere, korridorförmige, im großen Ganzen horizontal verlaufende Höhlungen mit kleiner Öffnung, in die man nur kriechend oder tief gebeugt eindringen kann. Diese Höhlungen verdanken ihre volkstümliche Benennung dem Umstand, daß sie gewöhnlich dem Fuchs oder Dachs als Schlupfwinkel dienen.

4. *Teufelsloch, Abgrund*. (Ördöglyuk, zsomboly). Mit diesem Namen bezeichnet das Volk Höhlungen mit größerer oder kleinerer Öffnung, die vertikal in die Tiefe gehen. Dieselben entstehen häufig an der Sohle oder an den Abhängen von Dolinen.

5. *Höhle*. (Barlang). Umfangreiche, meist aus mehreren Hallen, Korridoren, Felslöchern, Felsnischen, Fuchs- oder Teufelslöchern bestehende Höhlungen mit größerer oder kleinerer Öffnung. Die einzelnen Höhlungen einer Höhle können nach ihrer Gestalt oder ihrer topographischen Lage benannt werden (z. B.: Eingang, Vorhalle, Seitenkorridor, Hauptkorridor und Tropfsteinhöhle der Szeletahöhle u. s. w.) Bei Benennung der Höhlenpartien steht dem Speläologen eine solche Anzahl von topographischen Momenten zur Verfügung, daß eine Benennung nach Personen leicht zu umgehen ist.

6. *Höhlung*. (Sziklaüreg). Die bisher aufgezählten Höhlentypen sind leicht von einander zu unterscheiden. Es gibt jedoch auch Höhlungen, die ihrer Form nach in keinen der angeführten Typen eingereiht werden können. Hierher gehören auch die kombinierten Höhlentypen. In solchem Falle wäre es am zweckmäßigsten, die allgemeine Bezeichnung „Höhlung“ anzuwenden.

Bei Feststellung des Eigennamens einer Höhle wäre meiner Ansicht nach etwa folgendes Vorgehen am Platze.

Der Eigenname einer Höhle ist in erster Reihe jenem geographischen Punkte (Lehne, Talabschnitt, Anhöhe, Felszug u. s. w.) zu entlehnen, wo die betreffende Höhle liegt. Wenn dies aus irgend einem Grunde nicht möglich ist, so ist die Höhle nach jener Ortschaft zu benennen, in deren Gemarkung sie liegt. Und wenn auch dies nicht durchführbar ist, schreite man an die Benennung nach irgend einem anderen Begriff oder einer Person. Doch sollten Höhlen auch in diesem Falle nur nach Per-

sonen benannt werden, die sich auf speläologischen Gebiet besondere Verdienste erworben haben.

Wenn es an einem geographischen Punkte mehrere Höhlungen gibt, und jede von einem anderen Typus ist, so kann jeder derselbe Eigenname gegeben werden. So konnte Z. B. die Höhle Puskaporos mit der Puskaporoser Felsnische, diese wieder mit dem Puskaporoser Teufelsloch und Fuchsloch — falls es solche tatsächlich geben würde — unmöglich verwechselt werden, trotzdem alle den selben Eigennamen besitzen. Dieses Beispiel beweist den großen Nutzen einer konsequenten Anwendung der Typenbezeichnungen in der Nomenklatur der Höhlen.

Bei Höhlen die mehrere Namen besitzen, ist der meist geeignete zu gebrauchen, die anderen aber als Synonymen in Klammer zu setzen. Bei Höhlen, die ein besonderes Material enthalten, kann auch dieses im Namen zum Ausdruck gebracht werden. Solche Benennungen sind Tropfsteinhöhle, Eishöhle, Knochenhöhle u. s. w. Empfehlenswert ist es ferner, dem Namen der Höhle auch die Ortschaft hinzuzufügen, in deren Gemarkung die Höhle liegt (z. B. Szeletahöhle bei Hämor).

Dies wären jene Prinzipien, die ich bei der Benennung von Höhlen und Höhlenteile zu befolgen pflege. Die hier angeführten Höhlentypen und Typenbezeichnungen sind dem Volksmunde entnommen, dieselben sind so unmittelbar, daß sie auch vom Volke verstanden, auch in die Literatur aufgenommen werden können. Ich empfehle meine Zeilen der Beachtung der Fachgenossen, und ersuche die Herren ihre Ansichten hierüber ebenfalls in unserer Zeitschrift mitteilen zu wollen.

Budapest am 20. Dezember 1912.